پەرتووکی کۆرس
Course Book

بابەت: کورد لە شارستانیتی ئیسلامدا

قۆناغی سێیەم-کورد

مامۆستایی بابەت: د. تریفه احمد عثمان البرزنجی

2023- 2024

پێناسەی بابەت: مێژووی کورد شارستانییەتی ئیسلامدا، باس لە ڕۆڵی کورد دەکات لە دامەزراندنی ئەم شارستانییەتە کە لە ئەنجامی هاتنی ئیسلام بۆ ناوچەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەراست و ڕۆژهەڵاتی نزیك هاتە کایە، هاتنی ئاینی ئیسلام و دەسەڵاتی ئیسلام بۆ ئەم ناوچانە جۆرێك لە یەك سنوری دروست کرد،کە ئەم ناوچە فراوانەی کەوتە ژێر دەسەڵاتی یەك سیاسەت کە ئەویش بریتی بوو لە یاسای ئاینی ئیسلام، ئەم یەك پارچەی وای کرد چەندەها میلەتی جیاجیا لە ناوەوەی ئەم سنورە بژین، تێکەڵاوی دروست بێت لە نێوانیاندا، ئەم تێکەڵاوییە بە تێپەر بونی کات ناونرا بە شارستانییەتی ئیسلام. نەتەوی کوردیش بەشیکی گرنگ بوو لە پیکاهاتی ئەم شارستانیتە کە تێکەڵ بەم هەموو سەرچاوە شارستانیتان بوّ ولە دەرئەنجام شارستانیتیك گەورە و فراوان ودیاری لەی دەرکەوت.

گرینگی بابەت: ئەم بابەتە گرینگییەکەی لەوە بە دیاردەکەوێت، کە کاریگەریەکی گەورەی هەبوو لەسەر جیهان ئیسلامی بەگشتی و ناوچەی کوردستان بەتایبەتی، شارستانییەتی ئیسلام وەکو هێزێکی کاریگەر بە دیارکەوتوو تاماوەییەکی زۆر توانی وەکو بالاّ دەستێك خۆی بەسەر جیهاندا بسەپێنیّ، لە گشت لایەنەکانی ژیان، یاساو ڕێساکانی کاریگەری هەبوو بۆ گۆرینی زۆر دابونەریت ناشیاو لە جیهان بەگشتی. ئەم ناوچانە کە فتح دەکران لە لایەن سوپای ئیسلامەوە تێك نەدەدران و وەك خوّیان دەمانەوە وسەرباری ئەوەی زوّرینەی ئەم ناوچانە بە ڕێککەوتن فەتح دەکران.

ئامانجی بابەت:

1. ئاشناکردنی قوتابیان بە مێژووی شارستانیەتی ئیسلام، کاریگەری ئیسلام لەسەر کورد.

2. باسکردنی ئەو میراتە گەورەیەی کە ئاینی ئیسلام لە داب ونەریت و یاسا و ڕێسا سەپاندی و جێی هێشت بۆ میلەتانی ناو سنوری ئاینی ئسلام.

3. ناساندنی گەورەیی شارستانیەتی ئیسلام و کاریگەری لەسەر شارستانیەتەکانی تری چواردەورەی خۆی و جیهان.

4 .ئاشنا بوونی قوتابیان بە مێژوویی وەچەرەخانی ناوچە کوردییەکان لە سەردەمی ئیسلام دا.

5. گەیاندنی زۆرترین زانیاری بە قوتابی تاوەکو لەم سەردمە مێژووییە شارەزا بێت و بتوانێ مرۆڤە لە سەر مێژووی کورد لە شارستانی ئیسلامیدا بکات.

4. بە بەرز راکرتنی ڕۆڵی و پیکەی کورد لە دامەزراندنی ئەم شارستانیتە کەوردیە.

5. ناساندنی زانییانی کورد ورۆڵیان لە جیهانی ئیسلامیدا .

6. ئاشنا کردنی قوتابی بە دەرئە نجامەکانی ئالووکورکردنی شارستانیت لە نیوان دوو کەلتووری -(کوردی و عەربی)- جیاواز دا .

ریگاکانی وانە وتنەوە:

مامۆستا هەوڵ ئەدات بە هەموو شێوازێك بابەتەکە شیکاتەوە و روونی بکات بۆ قوتابیان خۆشەویست لەگەڵ ئەوش دا رەچاوی بەکار هینانی داتاشۆ ، فلمی دیکۆمنتاری بەپێی پێویست دەکرێت ، بۆ ئەوەی قوتابی شارەزای تەواوای بابەتەکەی بێت .

هەڵسەنگاندن و تاقیکردنەوە:

مامۆستا رەچاوی خۆ ئامادەکردنی رۆژانەی قوتابیەکان دەکات وئامەدەبوونی لە نێو پول دا ، وە بە پێی رێنمایەکان نمرەی لەسەر دادەندرێت ، جگە لە ئە نجامدانی دوو تاقیکردنەوە ، هەر تاقی کردنەویك لەسەر 15 نمرە دەبیت.

*** ليستى سەرچاوە كان:**

–ابن كثير: البداية والنهاية

- **الفارقى : تاريخ الفارقى**

ـ ابن الاثير: الكامل في التاريخ

- ابن خلكان: وفيات الاعيان.

الذهبي: تاريخ الإسلام ووفيات المشاهير والاعلام.

-ابن شداد: الاعلاق الخطيرة في ذكر امراء الشام والجزيرة.

-أبو الفداء الايوبي: المختصر في اخبار البشر.

-أبو الفداء الايوبي: تقويم البلدان.

-ابن مسكويه : تجارب الأمم.

- بەدليسى: شەرەفنامە.

- محمد زكي حسين: إسهام علماء كوردستان في الثقافة الإسلامية.

-زبير بلال إسماعيل: من التراث الثقافي الكردي.

- نبيل بن محمد : الإمام ابن الجزري.

-بارتولد : تاريخ الحضارة الإسلامية.

- هاملتون جب: صلاح الدين الايوبي دراسات في التاريخ الإسلامي.

- محمد امين زكي: مشاهيرالكرد وكردستان في الدور الإسلامي.

- حسن شميساني: مدارس دمشق في العصر الايوبي.

-مصطفى مسلم: علماء أكراد.

- مصطفى مسلم: صفحات مشرقة من تاريخ الاكراد.

- محمد خير رمضان يوسف: المراة الكردية في التاريخ الإسلامي.

- فائزة محمد عزت: دراسات عن الاسر والشخصيات الكوردية في العصور الإسلامية.

- قادر محمد حسن: اسهامات الكرد في الحضارة الإسلامية.

- احمد محمود خليل: **مێژووى** كورد لة شارستاني ئيسلامدا.

– ئەرسن موسى رەشيد: كوردە ئەيوبييەكان وبايەخدانيان بە زانست، گوڤارى شانەدەر، ساڵى دووەم ژمارە 8، 1998ز.

– درويش يوسف حسن: الاسره الشهرزوريه ودورها السياسى والحچارى.

– تريفة احمد عثمان البرزنجي: اسهامات العلماء الاكراد في بناء الحضارة الإسلامية.

دابەشكردنى خشتەى بابەتەكە (ناوەڕۆكى كورس بوك):

پيشەكى : ناسندنى بابەت وشێكردنەوەى كۆرس بوك.

- شی کردنەوەی وەشەی شارستانیت وپێناسەی شارستانیتی ئیسلام.
- گەیشتنی کورد بە ئیسلام و سەرتایی بلاوەبونەوەی پەیامی ئیسلام لە نێوان کوردا.
- هۆکارەکانی بلاوەبوونەویە ئاینی ئیسلام لە نێو کورد
- تایبەتمەندییەکانی شارستانیت ئیسلامی.
- بەرز ڕاگرتنی زانست وزانەییان لە ئاینی ئیسلامدا (مكانه العلم والعلماء فی الإسلام)
- هەوڵی کورد بۆ فێربوون وبشداری کردن لە ژیانی هزری وروشنبیری شارستانیت ئیسلامی.(فێربوونی کورد زمانی عەرەبی وڕقافەتی ئیسلامی)
- ڕۆڵی کورد لە کەشەسەندنی ژیانی زانستی وهزری. (پیناسی زانست و جورەکانی وسەرجاوەکانی لە ئیسلامدا) ڕۆڵی کورد لە 1.(گەشت بە دوای زانست –الرحلات لطلب العلم) 2. الاجازات العلميه (وەرکرتنی ئیجازەی زانستی)
- ڕۆڵی کورد لە دامەزراوە زانستیەکان:1. سەنتەری فیرکاری مندالآن (الكتاتيب)
- 2. مزگەوتەکان (المساجد).
- 3. قوتابخانە (المدارس).
- ڕۆڵی کورد لە دەزگاکانی چالاکی ڕۆشنبیریی: کۆڕە زانستیەکان ، الزوايا ، الربت ( ) ، الخانقه
- نەخۆشخانە (بيمارستان).
- کتێبخانەکان 1. کتیبخانە گشتییەکان. 2. کتێبخانە تایبەتیەکان.
- کورد و زانستە شەرعیەکان: زانستی قورئان –زانستی خویندنەوی قورئان(علم القراءات– علم التفسير –علم الحديث–علم الفقه.
- کورد وزانستەکانی زمانەی عەرەبی: اللغه والنحو– الادب(الشعر والنثر).

- **کورد و زانستی تصوف**
- **ڕۆڵی کورد لە زانستی مێژوو و فەلسەفە.**
- **ڕۆڵی کورد لە زانستی جوکرافیا.**
- **ڕۆڵی کورد لە زانست عەقلییەکان: بیرکاری و تیمار وئەندازە وکیمیا وفیزیا ...**

تێبینی : بواری شارستانیت زۆر فراوانە مامۆستا لێرە هەولّی داوە تەنها گرینگی دان بە لایانی روشەنبیری وزانست وزانیاری کورد لە شارەستانیتی ئیسلامدا بدات، وەکو ئاشکرایە شارستانیت زوربەی لایانەکان دەکریتەوە سیاسی وئابووری وکومەلایەتی و روشەنبیری، هوکاری ئەمش ئەگەریتەوە بۆ دورکەوتنەوە لە دووباربوونەوە، کە زۆربی لە قوناغەکانی خوێندن دەخویندریت، لێرە هەولّمان داوە کە سەرنج بەخەینە سەر لایەنی زانستی وروشەنبێری

.

– نموونەی پرسیار و وەلاّم بۆ تاقیکردنەوەکانی وەرزی وکۆتای سالّ دابنرێت :